

EL DR. ÀNGEL FÀBREGA I GRAU,
TRENTA-UN ANYS DE CANONGE ARXIVER
DE LA CATEDRAL DE BARCELONA

JOSEP BAUCELLS I REIG

Són trenta-un anys els que van del 5 d'agost de 1965, en què prenia possessió de la canongia de bibliotecari i arxiver de la Santa Església Catedral Basílica, després d'haver guanyat a les setmanes anteriors les corresponents oposicions, fins al 2 de maig de 1996, en què el senyor Cardenal-Arquebisbe de Barcelona, doctot Ricard M. Carles, li acceptava la renúncia al càrrec que ell, havent complert els setanta-cinc anys d'edat i en virtut del que es disposa en el Estatuts del Capítol, havia presentat el 3 de març anterior. Des d'aquell moment va passar a la categoria de Canonge Arxiver Emèrit, en la qual per gràcia de Déu es troba avui dia.

Aquest títol d'«emèrit», altrament ben protocol·lari, contemplat en els esmentats estatuts a remolc dels aires nous del concili Vaticà segon, en ell té una doble vigència. Perquè és molt el que ell ha aportat al centre arxivístic, el més important entre els eclesiàstics i el segon del país per la seva documentació medieval i és molt el que hi aportarà encara, perquè no sols no s'ha trencat la seva relació amb l'arxiu sinó que l'ha potenciada en allò que és més típic d'un arxiver: redactar un catàleg de tots els fons, abocant-hi tot el seu saber i la seva meticulositat científica més que reconeguda. Així, doncs, la nova consideració

d'«emèrit», vol dir que, de mèrits, n'ha fets i en fa molts, més ben dit, els té tots.

No serà balder, amb vista sobretot als que no han estat tant al corrent de la tasca desenvolupada pel doctor Fàbrega a la Catedral de Barcelona, que diguem dues paraules de per què ara es dedica com mai a la redacció del citat catàleg. Ell ho fa per ser conseqüent amb ell mateix i per acomplir tota la tasca que havia promès realitzar quan li proposaren que es presentés a les oposicions per ocupar la plaça de canonge arxiver de la Catedral que es trobava vacant. I si, com ell ha exposat diverses vegades, fou ben atès en la seva petició de comptar amb uns elements materials ben dignes de la Seu i de la ciutat que permetessin obrir als investigadors els riquíssims fons documentals que s'hi estotgen amb la construcció d'unes noves sales, ell ha volgut atendre al seu propòsit de dotar el centre d'un magnífic instrument d'accés, que alhora doni fe del que s'hi guarda, en una tasca mai no realitzada ni en la profunditat ni en l'extensió que ara està realitzant. Però amb aquestes indicacions encara no he respost a la pregunta principal, de per què en la nova etapa d'emèrit ha volgut coronar el seu treball. La contesta és senzilla: no havia tingut temps. La manca de temps ha vingut tant de la voluntat d'atendre els investigadors totes les hores que l'arxiu és obert, com de la feina paral·lela que portà a terme, per voluntat del Capítol Catedral, com a fabriquier, és a dir, el canonge que té sota la seva responsabilitat la conservació de la fàbrica, dels edificis catedralicis, que necessitaven una profunda remodelació, esmerçant-hi energies i hores a desdir. Malgrat tot i a hores diguem-ne escadusseres, s'havien redactat noves pàgines del catàleg somiat i incorporat nous textos i precisions a les redactades, elementalment, a la primeria de ser canonge arxiver.

Així, doncs, els mèrits de canonge arxiver es fonamenten tant en els trenta-un anys —en realitat, trenta anys i nou mesos— dedicats a la direcció de l'arxiu, com en els altres —ja en porta dos— que hi dedica per tal de coronar la seva magna obra descriptiva dels fons documentals de l'arxiu de la Catedral de Barcelona. A les ratlles que segueixen, i des de la meva plataforma de company d'il·lusions i de fatigues des de bona hora en la citada tasca, escrites en ocasió de l'homenatge que se li ret amb la present publicació, procuraré testimoniar la primera de les dues parts suara esmentades, la de canonge arxiver.

El que el doctor Fàbrega ha realitzat a l'Arxiu Capitular de la

Catedral de Barcelona en els trenta-un anys de la seva direcció com a canonge arxiver, s'exposen de forma sintètica a les ratlles següents, repartides per a una major claredat narrativa en vint-i-dos apartats.

LA RESPONSABILITAT

Els citats trenta-un anys formen una nova etapa de l'Arxiu, que té com a parangó la que es va desenvolupar al primer terç del segle XVI que culminà amb la inauguració de les sales del trifori l'any 1538 que suposava a la vegada l'aplega de la majoria de fons arxivístics existents a la catedral però que fins llavors es trobaven dispersos en indrets diferents de la mateixa fàbrica. La nova etapa va començar en la pràctica amb l'inici del mes de setembre de 1965, transcorregut encara no un mes després de prendre possessió del nou càrrec de canonge arxiver en plena canícula estiuenca. Des de llavors que l'Arxiu ha estat obert a la investigació sense interrupcions, llevat de les preceptives vacances. Al cap d'uns mesos, en concret des del mes de febrer de 1966, va comptar amb la col·laboració de mossèn Josep Baucells i Reig —que signa aquestes ratlles—, sota el seu mestratge, bé que en qualitat de beneficiat arxiver des de l'abril de 1967.

ESTAT DE L'ARXIU EL 1965

Tanmateix els serveis que en el primer moment de la nova etapa podia prestar el centre, malgrat la bona disponibilitat del doctor Fàbrega, eren reduïdíssims, a causa de les condicions de conservació i col·locació en què es trobava tota la documentació. Aquestes condicions es devien principalment a tres factors: un, d'extern a l'entitat, l'havia produït la guerra civil, durant la qual els fons, després de treure'ls de la Seu amb la finalitat d'evitar que un grup incontrolat hi calés foc malgrat que l'edifici estava tancat i ocupat per la Generalitat, havien estat dispersats en tres indrets diversos de la mateixa ciutat (a la Biblioteca de Catalunya, al carrer de la Palma de Sant Just i al monestir de Pedralbes) i un a fora, a la població montsenyenca de Viladrau, i retornats a la Catedral el 1939 per l'exèrcit vencedor, havent-los reclamats el Capítol. El segon, d'ordre intern com el següent, va ser un factor que se sumà a l'anterior i va consistir en la incúria pràctica dels

responsables del centre que deixaren a les corresponents prestatgeries els paquets preparats per als trasllats lligats amb corretges de sivella i unes etiquetes amb la indicació del lloc exacte d'on s'havien tret, amb excepció d'unes poques sèries (els llibres sacramentals, d'esposalles i els dels notaris). I el tercer va consistir a deixar sobre la massa arxivística lligada en paquets una gruixuda capa de finíssima pols negra —fum d'estampa— acumulada pel pas de l'aire calent de l'interior de la Catedral que entrava als locals per sota de la porta d'entrada i des d'allí a través d'un espai de les finestres corresponent al d'un vidre tret expressament a fi de facilitar la ventilació del temple que arrossegava el fum dels milers de ciris que hi cremaren durant vint-i-cinc anys.

ULLADA A L'ETAPA IMMEDIATA ANTERIOR

De fet l'etapa immediata anterior va estendre's de 1939 a 1965, i en fou responsable el doctor Josep Oliveras i Caminal. Ell va iniciar la seva etapa l'1 de juny de 1939 com a arxiver provisional, ja que en aquells moments mantenia encara el mateix títol mossèn Josep Mas, sense però que per la seva edat molt avançada se'n pogués ocupar com ho havia fet des de l'any 1900 en una etapa molt esplendorosa. La susdita provisionalitat va canviar-la el doctor Oliveras el 30 de juliol de 1942, arran de la defunció de l'esmentat mossèn Mas, i la va consolidar el 3 de desembre de 1947 en passar a canonge arxiver.

El doctor Oliveras va comptar amb la col·laboració del doctor Eliseu Cots i Carbonell, en qualitat de beneficiat arxiver des del 16 de març de 1950, i també la del llicenciat mossèn Leandre Niqui i Puigvert a partir de 1953. Sota la direcció del canonge arxiver es redactaren, amb la participació de joves estudiosos universitaris, diverses llistes elementals amb números, dates i algun títol abreujat d'algunes sèries, tant de les que es col·locaren bé després de desfer els pertinents paquets, com d'alguna altra. Però de fet l'Arxiu romaní en unes condicions de servei tan precàries que l'investigador poc hi podia fer. Molt més encara perquè l'horari de consulta no ho facilitava gens; era obert només quatre hores la setmana (dilluns i dimecres) i de quatre a sis de la tarda, i hom admetia sols les persones que rebien una resolució favorable a la sol·licitud presentada prèviament (aquestes condicions les recordava *a fin de aclarar torcidas ideas*, les «Normas rectoras del

Archivo Capitular», publicades a *Scrinium* XI-XV [1954-1955], p. 80). Tot i que a les citades normes es faci referència a la consulta de *cualquiera documento del fondo del Archivo Capitular*, en realitat llavors i des de l'any 1952, en un gest considerat un progrés —com s'actuaria abans, doncs!—, que es posaren a disposició dels investigadors només una sala de lectura i els fons dels llibres sacramentals, d'esposalles, de visites pastorals seu vacant i els notariais. Se situà tot al segon pis de la casa de la Pia Almoina o de la Canonja, a tocar de la Catedral, però a fora del seu àmbit i separat de les antigues sales i de la resta de la documentació. Era un intent de suplir la citada deficiència, reconeguda així indirectament. També i amb la mateixa finalitat d'apaivagar unes crítiques públiques, s'havia emprès a principis de 1951 la publicació de *Scrinium*, una revista no periòdica, de la qual sortiren 22 fascicles nominals entre 1951 i 1959; diem nominals perquè en les cobertes d'alguns s'anoten les xifres de dos o més fascicles. Així mateix cal esmentar un llibre sobre *Las Cartas Reales de los siglos XII al XV*, publicat el 1946 pel canonge arxiver.

LES NOVES SALES

Però des de setembre de 1965, sota l'impuls del nou canonge arxiver doctor Fàbrega, es treballà de valent en la correcció dels citats inconvenients. Per una banda, amb anuència de tot el Capítol i especialment del canonge administrador capitular, doctor Despujol, s'iniciaren tot seguit les obres de construcció d'unes noves sales, tant de dipòsit com de consulta, a sobre de dues ales del claustre de manera que la seva forma, que comprèn un angle, s'assembla a una ela, amb el pal vertical adjunt a la basílica i l'horitzontal tocant a la paret de la capella del Santíssim. No cal dir que en la disposició de les noves sales i en la tria dels materials es tingueren en compte tots els mitjans tècnics que la ciència del moment ofería, sobretot de cara a obtenir el màxim de seguretat dels fons a conservar, d'evitar els canvis sobtats de temperatura i a aïllar-ho tot de la humitat, especialment la que per capilaritat pujava des del claustre pedres amunt. Fruit de les mateixes idees motrius que a la sala més llarga destinada a dipòsit es col·locà un conjunt d'armaris metàl·lics del tipus compactus —solució pionera en aquells anys— i a una estança de dimensions reduïdes situada entre parets mestres es posà una porta blindada d'estructura extra, mentre

que l'espai destinat als lectors s'ambientà en estil clàssic amb llum natural filtrada pels grans brancatges de les palmeres i magnòlies del claustre.

A la vegada que les obres avançaven, es procedia al descobriment del contingut formal i material de tots els fons de l'arxiu, que va comportar la neteja sistemàtica de totes les unitats documentals, de primer per mitjà d'un equip especialitzat que va treure amb delicadesa tota la negror brillant, a l'estil de pell de xarol, que cobria la cara exterior dels paquets i després en una tasca d'estil benedictí per part del mateix canonge i ajudant que abastà totes les unitats arxivístiques. També es procedia a identificar les peces documentals llegint els títols, en el cas d'haver-n'hi, o a través de la lectura del seu contingut. Tanmateix, la identificació, atesa la finalitat primordial de poder establir una llista de tots els fons, fou a vegades provisional, ni que es comptés sovint amb l'ajut dels elencs redactats per mossèn Josep Sanabre en el període de juliol de 1937 a gener de 1939, en què, a les instal·lacions situades a fora de la Catedral, treballà en els citats fons (els publicà en els apèndixs del seu llibre *El Archivo de la Catedral de Barcelona*, editat el 1948, i que causà l'enuig d'alguns canonges per no haver-ne donat coneixement al Capítol), enllentint un inventari provisional denominat Sanabre-Fàbrega-Baucells, i que abastava tot el material situat a les sales antigues (tres creades i inaugurades l'any 1538 al trifori —una quarta l'havien destruïda el 1952 per tal de poder contemplar un vitrall de color muntat en ocasió del Congrés Eucarístic Internacional—, tres més de reduïdes dimensions posades al mateix trifori i una altra dita de Mitja Escala pel fet de trobar-se a mig tram de pujada al trifori per l'escala del baptisteri). Aquesta tasca ocupà dos anys, de gran fruit perquè es disposava gairebé de tot el temps, mentre els pocs lectors eren atesos a l'esmentada sala de la Pia Almoina per mossèn Niqui, ja que, tret dels fons que s'han citat en el seu moment, res més no se'ls podia servir, mancats en absolut de referència arxivística i trobar-se la majoria de llibres encara lligats en els paquets del darrer trasllat de l'arxiu dels fons de recuperació del monestir de Pedralbes l'any 1939.

ACTE DE LA INAUGURACIÓ

Tot disposat, el 3 de maig de 1969 (en realitat fou el dia 6 per incompatibilitats de calendari del prelat, però oficialment coincidia amb

la diada festiva de la Santa Creu, patrona de la Catedral), en un acte solemníssim a la nova sala de lectura, s'inaugurà el nou Arxiu. Efectuà la benedicció el senyor Arquebisbe d'aleshores, doctor Marcelo González Martín, i pronuncià un interessant parlament el docte professor alemany Dr. Johannes Vincke. Es comptà amb l'assistència d'una gernació d'eclesiàstics, professors i intel·lectuals de Barcelona que omplien de gom a gom la sala. De fet aquell acte festiu es convertí en una manifestació cultural de primer ordre en l'àmbit de la ciutat i un exponent de la ferma voluntat del Capítol de disposar d'unes instal·lacions arxivístiques amb la categoria dels millors. La trobada de tants arxivers eclesiàstics i d'investigadors va crear l'ambient propici per agrupar-se tots els interessats en associacions de nivell nacional i estatal, en un revulsiu en el món eclesiàstic i civil de llavors.

FORMES D'ACCÉS

La mateixa idea impulsora de la construcció de les noves sales comportava el repte de disposar-les de la forma més adequada amb vista a l'accessibilitat dels investigadors i de la seguretat dels documents. Per a l'accés es disposà d'una entrada amb ascensor, el qual puja per l'indret ocupat abans per una antiga escala interior entre la paret de la capella de Santa Llúcia i la de la Sala Capitular, apartada doncs de l'àmbit pròpiament cultural de la Seu però dins el seu perímetre i controlada des de l'Arxiu per mitjà d'un porter electrònic. L'entrada inferior de l'ascensor es troba al lateral de l'esmentada capella i la superior dóna directament a la coberta d'aquesta i al terrat del claustre, en l'espai decorat pels brancatges de les enormes magnòlies i de les gràcils i esveltes palmeres que busquen el sol des del claustre.

Compta també el nou Arxiu amb els serveis de l'antiga escala dita de Mitja Escala que hi puja des de la capella baptismal, que és del segle XV, així com amb els d'una nova escala, dita Escala de les Àmfores, oberta un temps després de la inauguració de les noves sales arxivístiques a l'angle sud-est del claustre, controlada també per mitjà d'un porter electrònic. Les àmfores que es descobriren al curs de les obres com a material de reomplir la volta del terrat que travessa, no sols li donen nom, sinó, ben conservades in situ i contemplades com una escaparata, són un mitjà de cultura molt simpàtic i apreciat.

MITJANS DE SEGURETAT

Els mitjans de seguretat fan referència a la protecció exterior i interior. Quant a la protecció exterior, totes les noves instal·lacions estan dotades de les mesures pròpies d'un centre arxivístic actual, amb els sistemes de protecció, estàtica i electrònica, més avançats. I pel que fa a la protecció interior, d'una banda s'empraren en la construcció uns elements adequats a fi que per una banda minorin l'impacte dels canvis climatològics ràpids i per altra banda evitin els riscos derivats de l'electricitat, de la claror i de la humitat. La instal·lació d'armaris del sistema compactus hi ajuda molt. També s'han registrat des de sempre les dades de temperatura i higrometria, amb un aparell d'hidrotermografia de full setmanal, que ha anotat ja 1.182 fulls, que permeten seguir amb precisió els canvis i extreure'n les oportunes conseqüències. A més, d'entre altres sistemes, cal esmentar que les bosses de plàstic que cobreixen els milers de pergamins tenen un *ph* neutre, d'acord amb una anàlisi efectuada al seu moment, per tal d'evitar l'oxidació de les tintes i els efectes nocius derivats de l'electricitat estàtica. Així mateix els fons de còdexs i incunables disposen d'una sala forta entre parets mestres tancada amb una porta metàl·lica ferma, a l'estil de les d'una institució financera, i els fons dels pergamins dels segles IX-XII es guarden en un armari metàl·lic a prova de foc, fet expressament.

OBERTURA

Des d'un primer moment el centre va obrir les seves portes mitja jornada cinc dies la setmana, en hores del matí, amb la natural excepció de les vacances d'estiu i alguna altra jornada commemorativa religiosa o civil. Hi tenen accés tots els investigadors que es caracteritzin per un bon ànim d'investigar i tinguin una cultura suficient per a la tasca que s'hagin proposat, sense que ni al principi ni després es cregués oportú d'exigir altres cauteles, creades amb la intenció de la salvaguarda dels documents però que en realitat es converteixen en un tràmit burocràtic més; una decisió que l'experiència ha demostrat a bastament vàlida. Tanmateix, cada persona ha d'anotar les seves dades principals identificadores en un llibre denominat «Registre de lectors», abans de disposar-se a treballar, i ha de demanar els documents per mitjà d'una butlleta que cal signar.

DISPONIBILITAT

El canonge arxiver, és a dir, el doctor Fàbrega, durant trenta-un anys, i l'aleshores beneficiat arxiver, tenen o tenien les seves taules de treball a la sala de lectura, junt amb les dels investigadors. D'aquesta manera la seva tasca és clara, és un exemple de com s'ha de tractar la documentació, es facilita als investigadors les consultes en ordre a resoldre dificultats al curs del seu treball i s'estableix una relació més humana que permet vetllar per l'adequat tractament de la documentació. És un servei cultural i pastoral, a la vegada.

INCORPORACIONS

La nova dinàmica de l'Arxiu va produir també que es completés la missió que té encomanada com a custodi de la documentació catedralícia i capitular, amb la incorporació de fons d'altres entitats pròpies o de fora de la mateixa Seu, especialment de particulars. S'han enriquit així els seus fons documentals. Cal assenyalar l'ingrés al centre l'any 1968 del fons important de la Confraria de la Immaculada Concepció, amb volums i lligalls que s'inicien al segle XIV, essent aquest el darrer dels que al llarg dels segles havien ocupat estances de la Catedral diverses de les de l'Arxiu. Es completava així i per primera vegada en la seva multiseular història la seva funció de centre global de la Seu. Poc després, dues entitats li confiaren tota la seva documentació: l'any 1970 ho feia l'Insigne Col·legi de Beneficiats de Sant Sever, entitat aplegadora dels beneficiats catedralicis des que el seu conjunt es pogué convertir en col·legi l'any 1479; i l'any 1974 entrava el fons de la Casa d'Infants Orfes de Barcelona, fundada es diu el 1370 però activa només des del segle XVI. La documentació de particulars, ingressada gràcies a les gestions del doctor Fàbrega, secundat en algun cas amb el beneficiat arxiver, forma també un bon gruix, i inclou documentació de canonges, com el doctor Genís Arimon i Girbau, del mateix doctor Fàbrega, del doctor Ernest Ros i Laconte, del doctor Lluís de Despujol i Ricart, i d'altres, alguns vivents encara. També han ingressat arxius de sacerdots diocesans, com el doctor Florenci Baucells i Duran i el doctor Francesc d'Assís Camps i Solanas, d'investigadors-estudiosos, com el doctor Josep Mª Casas i Homs i Jaume Coll i Castanyer, i de famílies il·lustres, com els Bell·lloc-Pozzali.

COL·LABORACIONS

Per a dur a terme la tasca ingent d'atenció als investigadors i prosseguir a la vegada el treball indefugible de catalogació i inventariació de tots els fons de l'Arxiu, que han de realitzar els arxivers, el Capítol, a indicació del doctor Fàbrega, va fer possible de disposar de personal ajudant a fi d'atendre els serveis de porta, telèfon, moviment de llibres, neteja de la documentació, etc. També des de primera hora i fins al moment present, diverses persones han dedicat a l'Arxiu el seu temps lliure, en un gest que sempre s'ha d'agrair. Al mateix temps, l'afluència d'investigadors va produir que la sala de lectura no fos capaç sovint d'acollir els qui s'hi acostaven, de manera que es féu necessari ampliar el local de lectura, amb l'adequació d'unes taules al trifori de la Catedral, en un ambient de recolliment molt estimat per un gran nombre d'investigadors.

SERVEIS PRESTATS

Res no hi ha que demostrí tant la necessitat del canvi operat el 1965 com l'estadística de les persones que han investigat personalment durant aquests darrers trenta-un anys. De l'etapa anterior només consta que en onze mesos, entre gener i novembre de 1954, s'acostaren a l'arxiu 219 estudiosos (a *Scrinium* XI-XV de 1954-1955, p. 80). Els números canten per ells sols. Heus aquí el resultat, extret dels llibres de lectors i de les butlletes emplenades per a la demanda de la documentació. En el benentès que en el període dels anys 1965 a 1969 molt poca documentació es podia servir per les raons exposades en l'apartat 4, un fet canviat radicalment a partir de l'acte de la inauguració de les noves sales. Indiquem que a l'estadística els anys van de gener a desembre, que el mot investigador vol dir les persones que han investigat una vegada o moltes en dies successius o no comptant totes i cada una de les ocasions, que les paperetes són els fulls que han estès els investigadors per demanar la documentació, podent escriure un llibre o diversos en una mateixa papereta, i que els volums identifiquen les unitats documentals, ja elles soles en el supòsit de formar un llibre, ja en conjunts guardats en capsos (han substituït de mica en mica els antics lligalls), que s'han servit. Advertim també que l'asterisc avantposat als anys i dades de 1965 i 1996 indiquen que no abasten tot

els temps, ans se cenyeixen al període de l'activitat del doctor Fàbrega que, com s'ha vist, s'estengueren a uns mesos en cada cas.

<i>Any</i>	<i>Invest.</i>	<i>Paper.</i>	<i>Volums</i>	<i>Any</i>	<i>Invest.</i>	<i>Paper.</i>	<i>Volums</i>
*1965	*95	*116	*259	1981	880	772	2.293
1966	251	235	645	1082	879	875	3.960
1967	217	238	1.165	1983	922	954	4.054
1968	164	163	667	1984	812	772	6.451
1969	266	263	949	1985	946	941	4.381
1970	365	375	1.312	1986	1.246	1.324	6.877
1971	443	484	1.484	1987	1.207	1.249	6.227
1972	451	590	2.039	1988	1.366	1.541	6.043
1973	496	477	3.320	1989	1.394	1.606	6.821
1974	298	319	947	1990	1.241	1.492	6.941
1975	480	477	1.594	1991	1.434	1.721	9.479
1976	692	682	3.001	1992	1.644	1.961	12.403
1977	866	773	2.692	1993	1.810	1.929	9.067
1978	964	751	1.408	1994	1.712	1.814	9.735
1979	874	529	1.721	1995	1.524	1.729	5.612
1980	652	498	1.304	*1996	*603	*842	*2.216
—	—	—	—	31	27.284	28.492	127.067

AVALUACIÓ DE CONJUNT QUANTITATIVA

Els quasi 31 anys (el 1965 i el 1996 només quatre mesos cada anualitat) de l'actual etapa de l'Arxiu, suposen uns 7.000 jornos de treball. Els investigadors hi han efectuat 27.284 assistències, des d'alguns que només hi han passat una sessió a altres que hi han esmerçat alguns anys, amb una mitjana de quatre persones diàriament; en realitat no hi ha ni un sol dia sense cap investigador, així com s'ha donat la xifra màxima de setze individus en un sol matí. Els investigadors han emplenat 28.492 butlletes, ço que suposa una mitjana similar a la dels estudiosos. S'han servit 127.067 unitats arxivístiques, és a dir, llibres, capses, carpetes o bé pergamins, amb una mitjana de divuit cada dia. Aquestes dades han sofert un canvi espectacular des de l'any 1986, amb un punt àlgid el 1992, que suposà un moviment diari de més de cinquanta unitats.

AVALUACIÓ QUALITATIVA

La nova dinàmica de l'arxiu va possibilitar que molts investigadors decidissin redactar les seves tesis doctorals o de llicenciatura sobre la documentació de la Catedral. Ja comença a ser abundant la secció de la biblioteca del centre en la qual ingressen els susdits treballs en una còpia dels presentats per a la defensa dels respectius graus acadèmics a les universitats. Algunes tesis i treballs importants ja s'han editat, en publicacions europees (Espanya, França, Anglaterra, Alemanya, Itàlia amb Sardenya, etc.), d'Amèrica del Nord (Nord-amèrica i Canadà) i del Pròxim Orient (Israel). També s'hi han abocat moltes persones per a la redacció d'estudis de genealogia, amb treballs alguns dels quals ben meritoris i editats en llibrets, amb un abast residencial geogràfic peninsular però també de França, Estats Units i Sud-amèrica on resideixen persones que troben notícies documentals dels seus antecessors aquí.

ENSENYANÇA UNIVERSITÀRIA I ARXIVÍSTICA

La relació del centre amb les universitats, els grans centres d'investigació i els arxius en general, té diversos camins oberts: la tramesa periòdica de publicacions, que tenen per abast els interessos científics de l'Arxiu, la visita també periòdica de professors i alumnes universitaris i la ubicació en ell d'algunes de les assignatures d'especialització medieval, en són els exponents més rellevants. Al mateix temps, són molts els grups que al curs d'una visita a les instal·lacions de l'Arxiu, passen una tan agradable com profitosa estona contemplant les mostres més variades de l'arxivística que són exposades en unes vitrines a les sales antigues, a més d'escoltar la corresponent explicació. Tot fa que entri pels ulls, molt més perquè els temes escollits formen grups homogenis a les vitrines. I com a ampliació i a la vegada llegat pòstum del mateix creador doctor Fàbrega, ha disposat amb enginy, gràcia i bellesa, un escriptori en el qual es pot veure l'instrumental que feia servir un copista medieval per a la confecció dels llibres més preuats amb miniatures incloses.

IMPULS DELS ARXIUS ECLESIASTICS

El denominat Secretariat d'Arxivers Eclesiàstics de Catalunya, creat a iniciativa del doctor Fàbrega per decisió de tots els arxivers dels principals centres eclesiàstics de Catalunya, és una entitat que compta amb el suport de la Conferència Episcopal Tarraconense des de l'any 1975. Entre les seves activitats, és remarcable la reunió anual en la qual es debaten assumptes de l'especialitat, s'estimula l'adequació dels espais a la tècnica moderna i s'animen els responsables a oferir la seva tasca com un servei pastoral al màxim nivell científic. Fins al moment present, han celebrat vint-i-dues reunions i els acords presos en cada una d'elles ja forma un gruixut volum. Al mateix temps, els susdits arxivers formen part també de la «Asociación de Archiveros de la Iglesia en España» (aquest és el nom, modificat, que porta actualment), en la fundació de la qual va tenir un paper fonamental el doctor Fàbrega; i els arxivers del sector català es troben també anualment, com a fruit del susdit ambient creat per obra i gràcia del mateix doctor Fàbrega, en l'esmentada reunió del SAEC.

CENTRE INFORMATIU

Al mateix temps són moltíssimes les respostes donades per carta o telefònicament a les consultes arribades pels mateixos mitjans per tal d'informar particulars, investigadors, professors i entitats sobre la més àmplia temàtica, des de la presència d'un registre de baptisme a la data d'un còdex, per posar dos exemples. Les lletres de resposta, en fulls duplicats o fotocopiats, omplen unes capses, i les trucades telefòniques poden anotar-se per centenars, sense que se'n porti un registre especial. Pel seu nombre elevat cal esmentar, entre les telefonades, les relatives a l'hagiografia, un servei que els peticionaris agraeixen molt, i que ha estat una iniciativa portada a l'Arxiu pel Dr. Fàbrega. Les demandes arriben de totes les parts del món, d'Austràlia al Canadà i de Suècia a l'Argentina.

PAPER CULTURAL

La nova etapa de l'Arxiu ha propiciat també que moltíssimes persones i entitats s'hagin interessat vivament per conèixer els fons, les instal·lacions i la seva distribució, tant a les sales noves com a les antigues del trifori i de mitja escala. S'han atès totes les propostes que provenen d'un interès exclusivament cultural, avalades a més amb el nivell corresponent al del centre. Han estat moltes les visites, les principals de les quals han signat en el «Llibre Vermell» o registre de visitants il·lustres.

ELS TREBALLS CIENTÍFICS DELS ARXIUS PROPIS

A l'hora que l'Arxiu ha prestat els esmentats múltiples serveis, el doctor Fàbrega, secundat també pel beneficiat arxiver, es preocupa molt de l'elaboració i publicació de treballs sobre els seus fons, que han vist la llum en actes de congressos en qualitat de ponències o comunicacions o en sèries específiques, com les promogudes conjuntament pel Secretariat d'Arxivers Eclesiàstics de Catalunya i la Generalitat. Per una banda i com a objectiu primordial, s'ha realitzat i se segueix endavant en la divulgació dels documents que conformen el centenar de les grans sèries i el llarg miler de subsèries en què s'estructura l'Arxiu, amb la publicació de catàlegs i inventaris, molt apreciats. També s'han efectuat estudis basats en la susdita documentació en uns treballs més específics encara. No ha pretès el doctor Fàbrega i amb ell l'Arxiu oferir molts títols, ans abastar camps més extensos i més aprofundits, a l'estil dels estudis monogràfics del Missal de Santa Eulàlia, del Diplomatarí de la Catedral als segles IX-X, o bé els còdexs i pergamins del Cisma d'Occident. No és aquest el lloc adequat per a donar, ni que sigui abreujadament, els títols dels treballs realitzats pels arxivers mateixos.

PLUS DE SALVAGUARDA

D'entre les moltes línies empreses amb vista a la millor salvaguarda dels nostre patrimoni documental, cal esmentar la còpia fotogràfica dels *Libri Antiquitatum* en dotze carpetes, la còpia en fotocòpia dels

índexs dels llibres d'Esposalles en disset volums que s'usen diàriament, la restauració de documents en pergamí (656 són els anotats en un registre amb un número propi o bé un de comú que inclou bastants altres pergamins en els quals fou necessari només fer petites restauracions) i en paper, la protecció de llibres amb cobertes especials de cartró (325 volums ja protegits) i en general la col·locació de documents solts en capsas, a més de la còpia microfilmica de la sèrie Còdexs amb un còpia completa custodiada a l'abadia nord-americana de St. John's.

CREIXEMENT

Un dels resultats, d'ordre intern certament però molt positiu, ha consistit en la creació al si de la Catedral i del Capítol i dels responsables de les diverses àrees i activitats, d'un ambient favorable a la conservació dels documents generats o rebuts per ells mateixos i al seu lliurament a l'Arxiu, en la cadència anual o bianual o la més oportuna segons la dinàmica peculiar de cada un d'ells. Així unes quantes sèries tenen la continuïtat deguda, malgrat que els suports materials i els sistemes actuals divergeixin moltíssim dels anteriors. Per altra banda, s'ha de remarcar el creixement experimentat per la denominada Biblioteca Auxiliar, dita així pel servei d'ajuda que pot prestar als investigadors, de manera que aquesta finalitat ja marca la pauta de recepció de nous llibres i treballs, tenint preferència tot el que es relaciona amb la Catedral i la seva història en el sentit més ampli d'aquest mot, la diòcesi amb l'episcopologi i les parròquies, i estudis del clergat capitular (teòlegs, historiadors, canonistes, musicòlegs, etc.), i en general la bibliografia bàsica entorn dels esmentats eixos conductors. D'aquesta manera, entre les adquisicions i els moltíssims donatius d'autors i editors, l'expansió ha estat considerable, passant d'uns 2,700 volums el 1965 a 5.612 el 30 d'abril de 1996.

EN LES GUIES

El coneixement de l'Arxiu, present d'abans en tants àmbits científics, va estendre's i s'estén més i més gràcies a la política seguida pel doctor Fàbrega d'oferir als grans centres mundials les dades

principals de l'Arxiu. Per aquesta raó l'Arxiu figura en publicacions del país i universals que s'editen periòdicament. Les principals guies són: *Guia dels Arxius de Catalunya, València i Balears*, Barcelona 1978; *Archivos y bibliotecas de la Iglesia en España. I. Archivos*, Lleó 1985; *The World of Learning*, edició periòdica; *The European Book World*, edició periòdica; *Directori dels arxius de Catalunya*, Barcelona 1988; i *Directori dels Arxius Eclesiàstics de Catalunya*, en premsa. Al mateix temps l'assistència dels estudiosos i els seus temes d'investigació figuren en unes guies d'investigadors publicades uns anys pel Ministeri de Cultura.

L'ARXIU EN XIFRES

Dades globals

Superfície de l'Arxiu: 416 metres quadrats
 Prestatgeries: mòbils (compactus); 1.200 metres lineals
 convencionals: 477 metres lineals
 total: 1.677 metres lineals
 Llocs d'investigador: 20
 Una làmpada Wood
 Un lector de microfilm
 Volums: 12.852
 Capses: 718
 Pergamins: 40.923
 Biblioteca auxiliar: 5.276

Dades desglossades

Arxiu Capitular

Volums: 10.904
 Capses: 664
 Pergamins: 38.523
 Còdexs: 253
 Incunables: 78
 Mapes i plànols: 33
 Plantes i projectes: 68

Documents figuratius: 23
Rotlles de microfilm: 200
Fotografies i clixés: 2.315

Insigne Col·legi de Sant Sever, de Barcelona

Volums: 1.540
Capses: 138
Pergamins: 2.345

Casa dels Infants Orfes, de Barcelona

Volums: 412
Capses: 16
Pergamins: 55

Casa Bell·lloch – Pozzali

Pergamins: 907

